

ЄВГЕН СТЕПАНОВИЧ ОТИН
(13 IV 1932–14 I 2015)

14 січня 2015 р. на 83 році пішов з життя Отін Євген Степанович, доктор філологічних наук, професор, академік Петровської академії наук і мистецтв, завідувач кафедри загального мовознавства та історії мови Донецького національного університету.

Євген Степанович народився, провів дитинство і юність у Дніпропетровську. З 1949 по 1954 р. навчався на історико-філологічному факультеті Дніпропетровського університету. У 1954–1956 рр. викладав російську мову та літературу в середній школі ім. М. Горького селища Мамлютка Північно-Казахстанської області. З 1956 по 1960 р. працював вчителем російської мови та літератури в середній школі робітничої молоді в м. Маріуполі. У 1957–1961 рр. заочно навчався в аспірантурі Московського обласного педагогічного інституту ім. Н. К. Крупської. У 1963 році в Дніпропетровському університеті захистив кандидатську дисертацію „О происхождении и функционировании частиц *де, дескать, мол*, модальных оттенках их значений в памятниках древнерусского и старорусского языка XIII–XVII вв. в конструкциях, передающих чужую речь”.

У 1961 р. почав працювати в Донецькому педагогічному інституті (з 1965 р. — Донецький державний університет; нині — Донецький національний університет). Тут пройшов шлях від асистента кафедри російської мови до декана філологічного факультету, завідувача кафедри загального мовознавства та історії мови. Деканом він був протягом 27 років — з 1986 по 2013 р.

Євген Степанович Отін — засновник широко відомої в усьому світі Донецької ономастичної школи, лінгвіст зі світовим ім'ям, автор більше 300 наукових праць. Серед його робіт — вісім монографій і сім словників. Зокрема, це „Гідроніми Східної України” (1977), „Избранные работы” (1977), „Избранные труды по языкознанию” (1999), „Труды по языкознанию” (2005), „Гидронимия Дона”, т. 1: „Верхний и Средний Дон” (2011), т. 2: „Нижний Дон” (2012), „Гидронимия Северного Приазовья” (2012), „Топонимия Донетчины” (2013). Кілька видань витримали його словники: „Топонимия приазовских греков (историко-этимологический словарь географических названий)”, „Словарь коннотативных собственных имен”, „Историко-этимологический словарь жаргонных слов и выражений” і кожне нове видання відзначалося значним збагаченням змісту робіт.

У сфері ономастики діяльність Євгена Степановича Отіна почалася в 1965 році, коли на III Республіканській ономастичній (гідронімній) нараді він виступив із повідомленням „Історична гідронімія Північного Приазов'я”, в якому, серед іншого, висунув гіпотезу про гібридне слов'яно-тюркське походження гідроніма *Кальміус*. Одна за одною з'являються його публікації з топоніміки, а результатом зацікавленості назвами водних об'єктів стала докторська дисертація „Гідронімія південно-східної України” (1973), яку в 1974 році Євген Степанович блискуче захистив у раді Інституту мовознавства АН України.

У 1979 році у складі великої групи українських учених-ономастів Є. С. Отін працював над „Словником гідронімів України”. У цьому виданні йому належить авторство багатьох словникових статей з гідронімії України: басейн Азовського моря і Лівобережної Наддніпрянщини від гирла Самари до гирла Рогачика. Статті укладалися з урахуванням діахронних процесів, на базі відомостей широкого кола пам'яток писемності, залученням даних географічних карт різних часів, рукописних джерел, а також чисельних топонімічних експедицій 60–70-х років минулого століття. Такий спосіб викладу називають характерною рисою і досліджень передусім самого Вчителя, і робіт його послідовників — представників Донецької ономастичної школи.

Після захисту дисертації Євген Степанович пише серію топонімічних історико-етимологічних нарисів в жанрі ономастичного краєзнавства про географічні назви в Донбасі. А вже у 2013 році виходить „Топонимия Донетчины”, де він узагальнює і доповнює ці нариси.

У 1977 році на Всесоюзній науковій конференції „Проблеми порівняльної стилістики східнослов'янських мов” Є. С. Отін виступив із доповіддю „Конотативна ономастична лексика в російській і українській мовах”. Увагу вченого привернули власні назви, які розвивають переносні референтні співзначення, і він уперше порушив питання про необхідність досліджень

цього типу лексичних одиниць. Власне, саме з цієї роботи почався розвиток ще одного напрямку його ономастичних досліджень — конотативна онімія.

У наступному, 1978 році журнал „Мовознавство” надрукував статтю „Конотативна ономастична лексика”, в якій Євген Степанович відкрив перші закони теорії конотативної онімії. А вже у 1980 році Є. С. Отін опублікував 24 пробні статті до словника власних імен, які використовуються в переносному значенні. Від розробки теорії він переходить до практики онімографії конотативних власних назв.

Наступний напрям його наукової діяльності пов’язаний із проблемами функціонування власних назв у літературно-художніх текстах. Низка успішно захищених учнями Вчителя дисертацій з поетики оніма засвідчує широту аспектів вивчення літературної ономастики.

У 2004 році Є. С. Отін на основі ретельного історико-етимологічного аналізу завершує дослідження 539 географічних назв греків-тавrorомеїв і урумів, які переселилися в Північне Приазов’я з Криму в кінці 70-х років XVII століття, і видає ще одну роботу — словник „Топонімія приазовських греків”.

Каталоги „Гидронимия Дона”, т. 1: „Верхний и Средний Дон” (2011) і т. 2: „Нижний Дон” (2012) стали підсумком тридцятирічного дослідження топонімії басейну річки Дон. Так само, як і „Словарь русского языка X–XVIII веков” і „Частотный словарь «Жития протопопы Аввакума»”, видані Євгеном Степановичем у 2014 році, підсумовують величезний масив знань, накопичений великим ученим.

Є. С. Отін підготував понад 40 кандидатів наук, трьох докторів наук. Протягом багатьох років був відповідальним редактором „Вісника Донецького національного університету” серії „Гуманітарні науки”, наукового журналу „Λογος ὀνομαστικη”, щорічника „Восточноукраинский лингвистический сборник”. У пам’ять про Вчителя залишається величезний доробок його праць.

Важко говорити про Євгена Степановича: „пішов у не буття”. Не можна уявити його у категоріях минулого часу. Людина потужної енергії, світлого могутнього розуму, широчезної ерудиції, а його знання філології — як глибокий колодязь, дна якого не видно... Йому уже серед нас НЕ БУТИ.

Світлі спогади про його душевність, гумор; його тепла і, мабуть, трохи лукава посмішка, його завжди вчасна підтримка, його щира радість від наших успіхів, — усе це з нами, усе це в нас.

Не хочу говорити: прощайте, Учителю! Живіть, БУДЬТЕ! А Ваші слова будуть говорити до нас не з не буття, а з чистого лексичного поля Ваших мовознавчих студій.

Галина Лукаш